

Sygn. akt II CZ 40/13

POSTANOWIENIE

Dnia 21 sierpnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa D. W.
przeciwko M. W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 21 sierpnia 2013 r.,
zażalenia pozwanego
na wyrok Sądu Apelacyjnego
z dnia 21 listopada 2012 r.

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając do rozstrzygnięcia w
orzeczeniu kończącym sprawę w instancji wniosek o przyznanie
kosztów postępowania zażaleniowego.**

Uzasadnienie

Powód D. W. domagał się od pozwanego M. W. zapłaty kwoty 130 000 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2010 r. tytułem zwrotu pożyczki udzielonej mu przez powoda na podstawie umowy z dnia 8 grudnia 2009 r. Sąd Okręgowy w S. uwzględnił powództwo w całości. Ustalił, że pozwany pożyczył od powoda kwotę 130 000 zł z terminem zwrotu do 31 marca 2010 r. Umowa została zawarta w miejscu pracy stron w obecności dwóch świadków, którzy wraz ze stronami się podpisali pod jej treścią. Powód przekazał ujętą w umowie kwotę pozwanemu ze środków, które uzyskał z kredytów bankowych. Po ok. roku powód na życzenie pozwanego podpisał dokument tożsamej umowy pożyczki, również opatrzonej datą 8 grudnia 2009 r., w której jako pożyczkobiorca uwidoczniony był J. N., a termin zwrotu pożyczki był o rok późniejszy. Pozwany powiedział powodowi, że tylko w ten sposób powód może odzyskać pożyczoną kwotę. Wyjaśnien pozwanego, który twierdził, że rzeczywistym pożyczkobiorcą był J. N., a on sam tylko pośredniczył w transakcji przekazując pieniądze J. N. Sąd Okręgowy nie uznał za wiarygodny dowód pozorności pierwotnej umowy. Nie dopatrył się też w umowie pomiędzy powodem a J. N. cech umowy o przejęcie długu pozwanego przez J. N. Podniesiony przez pozwanego zarzut częściowego zwrotu pożyczki Sąd potraktował jako spóźniony w świetle postanowień art. 207 § 3 k.p.c., podobnie jak wniosek dowodowy o przesłuchanie jako świadka R. W.

Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu sprawy na skutek apelacji pozwanego, wyrokiem z dnia 21 listopada 2012 r., uchylił wyrok Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy nie poczynił ustaleń w zakresie szeregu okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, lub też poczynił je w oderwaniu od treści dowodów, jakimi dysponował. Bez nawiązania do treści dowodów ustalił, że kwota pożyczki została przekazana pozwanemu jednorazowo, pominął wynikające już z uzasadnienia pozwu twierdzenia powoda, że część pożyczki została mu zwrócona oraz że pozwany przez pewien okres spłacał kredyty,

które powód zaciągnął, aby zdobyć środki na pożyczkę. Uznał też, że nieuzasadnione było potraktowanie jako spóźnionego zarzutu częściowej spłaty pożyczki, skoro pozwany podnosił, że spłacała ją osoba trzecia. Wreszcie wytknął nierozważenie znaczenia drugiej umowy pożyczki, podpisanej przez osobę trzecią i powoda. Jako podstawę uchylecia zaskarżonego wyroku Sąd wskazał art. 386 § 4 k.p.c., oceniając, że nie została rozstrzygnięta istota sprawy. Zalecił ponowne, bardziej wnikliwe przeprowadzenia postępowania dowodowego i dokonanie na tej podstawie oceny stanowisk stron.

Pozwany zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego zażaleniem, zarzucając, że został wydany z obrazą art. 386 § 4 k.p.c. poprzez jego zastosowanie i uznanie, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy, podczas gdy – zdaniem pozwanego – istota sprawy została rozpoznana, ustalone są także wszystkie istotne okoliczności, a jedynie Sąd Okręgowy wyciągnął z nich wadliwe wnioski prawne, przyjmując, że powód udowodnił wysokość dochodzonego roszczenia. Zdaniem pozwanego, skoro powód przyznał, że pozwany częściowo spłacił pożyczkę, to jego obowiązkiem było wykazanie, w jakiej kwocie świadczenie jest mu należne. Powód jednak nie udowodnił wysokości dochodzonego roszczenia, wobec czego jego powództwo powinno zostać w całości oddalone merytorycznym wyrokiem Sądu Apelacyjnego. Z tych przyczyn pozwany wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, c o następuje:

Artykuł 394¹ § 1¹ k.p.c., wprowadzony do kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 233, poz. 1381), umożliwił poddanie kontroli instancyjnej prawidłowości uchylecia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Charakter tego zażalenia Sąd Najwyższy poddał analizie m. in. w postanowieniach z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013/3/41 oraz z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, Biul. SN 2013/1/11). Wskazał w nich, że rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym - gdy przyczyną

orzeczenia uchylającego było nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sporu - jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą skasowanie orzeczenia i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Przedmiot badania dokonywanego na skutek zażalenia limituje dopuszczalne zarzuty i powoduje, że zażalenie powinno dotyczyć naruszenia art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Prawidłowość stanowiska prawnego sądu drugiej instancji pozostaje poza zakresem kontroli zażaleniowej. Dokonywana kontrola powinna mieć charakter formalny, skupiający się na ustanowionych w art. 386 § 4 k.p.c. przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w merytoryczne kompetencje sądu.

Wskazaną przez Sąd Apelacyjny przyczyną uchylenia wyroku było nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd Okręgowy. Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy ma ugruntowane znaczenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22; z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750; z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; a dnia 9 listopada 2012 r., Lex nr 1231340; z dnia 26 listopada 2012 r., I CZ 147/12, Lex nr 1284698 oraz wyroki tego Sądu z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003/3/36; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635.; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Przykładami nierozpoznania istoty sprawy jest oddalenie powództwa przez sąd pierwszej instancji z uwagi na przyjęcie braku legitymacji procesowej strony albo w wyniku stwierdzenia wygaśnięcia lub przedawnienia roszczenia bez przeprowadzenia pełnego postępowania dowodowego - w wypadku, kiedy sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska o wystąpieniu tych podstaw oddalenia żądań (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1, poz. 22; z dnia 14 maja 2002 r., V CKN 357/00, LEX

nr 55513). Obecny model postępowania cywilnego zakłada, iż druga instancja stanowi instancję merytoryczną, w ramach której rozstrzygnięcie sprawy powinno nastąpić *ex novo* i zakończyć spór między stronami (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2012 r., II CZ 128/12, niepubl.). Wykładnia celowościowa i aksjologia leżąca u podstaw instytucji procesowej określonej w art. 386 § 4 k.p.c. prowadzą do wniosku, że co do zasady podstawowym sposobem rozstrzygnięcia w wypadku zasadności zarzutów apelacji powinno być orzeczenie reformatoryjne (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2012r., IV CZ 124/12, niepubl.).

W uzasadnieniu orzeczenia będącego przedmiotem oceny Sąd Apelacyjny powołał jako podstawę orzeczenia kasatoryjnego nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji. Z uzasadnienia wynika jednak, że dokonał błędnej wykładni powyższego pojęcia, a w następstwie nietrafnie przyjął, że istota sprawy nie została rozpatrzona. Przedmiotem procesu było roszczenie o zwrot pożyczki i o tym roszczeniu rozstrzygnął Sąd pierwszej instancji, zasądzając od pozwanego dochodzoną przez powoda kwotę. Jak wynika z motywów rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny powziął wątpliwości w zakresie prawidłowości ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy oraz zupełności i szczegółowości przeprowadzonego postępowania dowodowego, a także kompletności oceny dowodów. Jeśli materiał dowodowy zgromadzony w pierwszej instancji nie dawał podstawy do precyzyjnych ustaleń czy i w jakiej kwocie pożyczka została przekazana pozwanemu oraz do jakiej wysokości została ona częściowo spłacona, to – w świetle argumentacji przedstawionej w uzasadnieniu wyroku – Sąd Apelacyjny winien był uzupełnić podstawę faktyczną (nawet wykorzystując uprawnienie do działania z urzędu – art. 232 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.) w zakresie, jaki uznawał za niezbędny. W rozpatrywanej sprawie nie zachodził bowiem ani wypadek nierozpoznania istoty sprawy, ani też konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., uchylił zaskarżone orzeczenie. Postanowienie o kosztach postępowania zażaleniowego wynika z treści art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.

